

DET TALTE ORD GÆLDER

4. juli 2018

Deres Majestæt.

Ærede gæster.

Danmarks Nationalbank blev oprettet for 200 år siden. Ovre på den anden side af kanalen.

Nationalbankens hovedbygning lå lige midt i det, der i dag er Slots-holmsgade.

Huset lå simpelthen på tværs af gaden. Ikke til at komme udenom.

Set med Nationalbankens øjne er det en god symbolik.

På den ene side lå Den Røde Bygning, hvor Finansministeriet holdt til allerede dengang. Til den anden side var banken bygget sammen med Christian den IV's gamle børshusbygning.

Den nyoprettede nationalbank var et stort foretagende. Omkring 50 ansatte. De havde også en stor opgave.

Dansk økonomi var kaos. Den skulle bringes i orden.

Inflationen var ved krigens afslutning skyhøj. Den skulle ned.

Mistillid var udbredt. Tilliden skulle genskabes.

Hvordan var det kommet så vidt?

Det engelske bombardement. Statsbankerotten. Vi husker det nok fra historiebøgerne.

Danmark havde været i krig. Det var dyrt.

Vi havde tabt. Det gjorde det ikke bedre.

Enorme underskud på statsbudgettet blev finansieret ved at lade seddelpressen køre. Priserne på dagligvarer – korn, smør og kød – steg med mere end 300 procent på ét år.

I nyere tid ses den slags kun værre i lande som Venezuela og Zimbabwe.

Og hvem er de største tabere, når økonomien sejler? Det er helt almindelige mennesker.

Der var god grund til at få sig en nationalbank. Med den opgave at sikre, at penge har en stabil værdi.

Så man som borger ved, hvad ens løn er værd. Har et betalingsmiddel, som der er tillid til. Og kan spare op eller låne penge, når man har brug for det.

* * *

Tillid til pengenes værdi er helt fundamentalt i ethvert samfund til alle tider.

Det vil jeg illustrere med et lille afsnit fra min egen familiekrønike.

Ikke fordi jeg bilder mig ind, at min families historie er noget særligt. Men netop fordi den er helt almindelig.

Mange af jer har sikkert lignende historier i bagagen. Ellers må I hjem og spørge de gamle i familien, mens tid er.

Min farfar havde et gartneri i nærheden af Skive. Han og min farmor fik 13 børn. Det var ikke ualmindeligt dengang.

Hun var en del yngre end ham. Det var også ret almindeligt.

I 1917 solgte min farfar gartneriet og købte et lille byhus inde i Skive. Da var han 70 år gammel.

Det kan måske undre jer, der er kvikke til hovedregning, at jeg kan have så gammel en farfar. Selv om jeg er ved at være lidt halvgammel selv. Men mændene i min familie har altså været sene i optrækket.

Min pointe er, at min farfar var overbevist om, at der var penge nok til, at han og familien kunne leve resten af livet uden bekymringer.

Det var der ikke.

Krigsinflationen åd sig ind på min farfars opsparing.

Hver en krone, som han møjsommeligt havde lagt til side gennem et slid-somt liv, blev mindre og mindre værd.

Efter hans død måtte min farmor leje den bedste del af huset ud. Og selv flytte op under loftet.

Det er i bund og grund den samme historie som efter Napoleonskrigene. Krigsinflation. Manglende tillid. Usikkerhed for borgeren.

At bygge troværdighed op tager lang tid. Man kan miste den på kort tid.

* * *

Nationalbankens historie er Danmarks historie.

Jeg vil hoppe længere frem i tiden. Til 1970'erne og de tidlige 80'ere.

Hvor Danmark havde "kurs mod afgrunden"

Jeg er så gammel, at jeg var voksen dengang. Og når jeg ser på jer, der er her i dag, tror jeg også, at en del af jer kan huske den tid.

Høj arbejdsløshed. Store underskud på de offentlige budgetter. Galopperende udlandsgæld. Helt grundlæggende problemer. Som man ikke kunne løse ved at devaluere.

Det synspunkt kom der en gradvis forståelse for.

1982 blev et vendepunkt. Poul Schlüter og Henning Christoffersen var i gang med at danne regering. Og de udsendte en "fællesudtalelse" som de kaldte det.

Heri stod sort på hvidt – og jeg citerer – *"at en devaluering ikke indgår eller vil indgå i udformningen af den økonomiske politik"*. Citat slut.

Med andre ord: De ville føre fastkurspolitik.

Ikke alle troede dem. Måske heller ikke Nationalbanken.

Det er i hvert fald påfaldende, når man læser Nationalbankens beretning for det år, at udmeldingen om fastkurspolitik kun er omtalt overfladisk, nærmest henkastet.

Det ved jeg. For det var mig, der som ung økonom skrev udkast til direktionens beretning. Eller de første 27 udkast. Sådan var arbejdsprocessen dengang.

Men til min undskyldning – og til den daværende direktionens undskyldning – vil jeg tilføje: Der var næppe nogen, som på det tidspunkt kunne forudsige, hvor stor betydning fastkurspolitikken ville få.

I princippet var det ellers enkelt. Politikerne skulle bare holde, hvad de lovede.

Det gjorde de så. Til alles overraskelse.

Siden har valutakursen *ikke* været en del af den politiske værktøjskasse.

Fastkurspolitikken blev senest sat på prøve i 2015. Hvor kapital strømmede **til** Danmark. Det var sådan set et positivt problem. Og det var nok ikke lige den form for pres mod kronen, som fastkurspolitikens fædre havde forestillet sig.

I vinteren 2015 stod regering, lovgivere, økonomiske eksperter, erhvervsfolk, Nationalbanken og bankerne skulder ved skulder.

Det vil jeg gerne sige tak for.

Dansk fastkurspolitik har vist sig langtidsholdbar. Fordi vi alle er enige om at værne om den.

Den har bundet os tæt til euroen. Så tæt, at Danmark i praksis er et euro-land.

Dog **med** vekselomkostninger. Og **uden** indflydelse. Men det er en anden historie.

* * *

Jeg vil tage et sidste dyk ned i Danmarks historie. Og Nationalbankens historie. Vi skal jo gennem 200 år.

Finanskrisen i 2008.

Op til krisen lånte bankerne gladeligt ud til alle og enhver. Måske også til nogle, der ikke havde tænkt sig at betale pengene tilbage.

Det betød, at bankerne selv blev så økonomisk sårbare, at de eneste, de nok aldrig ville have lånt penge ud til, var dem selv.

Boligpriserne fløj til himmels. Udlån steg voldsomt. Det burde have fået advarselslamperne til at lyse hos politikerne og alle andre.

Nationalbanken fik selv kritik for ikke at advare højt og tydeligt nok.

Nu forsøger vi at være mere tydelige. Det kan så også give kritik.

Finanskrisen var desværre et eksempel på, at grunden til dårlige tider lægges i gode tider. Der er en tendens til at være optaget af fremgangen lige her. Og ikke løfte blikket mod det ildskær, der måtte ulme i horisonten.

Lige nu – i 2018 – går det igen godt med økonomien.

Det bør man vel glæde sig over. Men jeg vil nu holde fast i at være bekymret også i gode tider.

Under finanskrisen måtte staten give garantier for 4.200 milliarder kroner. Det er – hold nu fast – det er 2 1/2 gange hele bruttonationalproduktet. Det var, hvad der skulle til for at redde banksektoren og danskernes indlån.

Der skal vi ikke ud igen!

Finanskrisen har vist, at regulering er hamrende nødvendigt for at have en robust finanssektor.

Men også, at reguleringen har et indbygget paradoks:

I en verden **uden** regulering er tilliden generelt **lav**. Og en bank skal dermed være ekstremt stærk, for at kunderne har tillid til den.

I en verden **med** regulering er der **høj** tillid til det finansielle system. Og den enkelte bank kan være svag og køre på frihjul.

For mange – også mig selv – gjorde finanskrisen det meget tydeligt, at vi havde skabt et system, hvor bankerne selv scorer gevinsten, når det går godt. Men når det går galt, står samfundet og skatteyderne med tabet.

Med andre ord: Når det går godt, har vi kapitalisme. Når det går galt – socialisme.

Det er da helt skævt.

Hvis en håndværker eller en industrivirksomhed opfører sig uforsigtigt, må den dreje nøglen om. Ejerne og kreditorerne må bøde for dårlig ledelse og chancerytteri.

Sådan skal det være! Også for banker!

Derfor ønsker Nationalbanken en regulering, hvor banker kan gå fallit uden at belaste samfundet og borgerne. Der er vi også på vej hen.

Skatteyderne skal ikke betale for bankers eventyrlyst.

Og for samfundet er det helt afgørende, at det finansielle system fungerer. At der kan lånes. At man kan spare op. At der er tillid til pengenes værdi. Også under en bankkrise.

* * *

I sidste ende handler det om borgernes tryghed.

Det handler ikke om os, der er herinde i Banksalen i dag. Men om alle dem, der er uden for lokalet.

Alle dem, der er ude på arbejdspladserne eller sidder derhjemme – eller er på sommerferie. Og som måske ikke engang ved, at Nationalbanken har 200-års fødselsdag. Det kom i hvert fald bag på nogle i de videoklip, vi så før.

Og det er helt i orden – selvom vi har gjort en del for at reklamere for os selv her op til fødselsdagen. Som det også blev efterspurgt i videoen.

Men helt grundlæggende skal penge og banker bare fungere. Uden at man som almindelig borger behøver at bekymre sig om den sag.

Man kan sige det på den måde, at når vi her i Nationalbanken gør vores arbejde bedst, så er vi usynlige for borgerne.

* * *

Undtagen på ét punkt. Hvor vi i øvrigt er blevet mindre synlige de senere år.

Sedler og mønter.

Husker I de første 25-ører med hul i? Eller tikronesedlen med H.C. Andersen? Mange her i lokalet ved også, hvad en plovmand er. Mønter og sedler er i den grad synlige. De er en del af vores fælles erindring.

Men i dag er det kun en tiendedel af det private forbrug, der betales med kontanter.

Jeg tror ikke, at Danmark er på vej til at blive et kontantløst samfund - i hvert fald ikke i min tid. Men vi får en fremtid, hvor færre vælger at betale med kontanter.

Udstedelsen af kontanter er nok den opgave, som flest kender Nationalbanken for. Hvad mange ikke ved er, at vi også er hjertet, der holder de elektroniske betalingers kredsløb i gang.

Vi ejer og driver en netbank for bankerne, og sammen med den finansielle sektor har vi udviklet systemer, der har banet vejen for Dankort. Betalingsservice. MobilePay. Straksbetalinger. Elektroniske værdipapirer.

Det bliver hele tiden billigere, nemmere og hurtigere at betale til hinanden. Så længe det er i danske kroner.

Men når vi skal overføre penge i en anden valuta, er det dyrt og besværligt.

Her kan man jo godt skæve lidt misundeligt til de lande, der har en fælles valuta. Hvor borgere og virksomheder slipper for vekselgebyrer, når de handler med hinanden.

Måden vi betaler på er ikke den samme i dag som for 200 år siden.

Men én ting har ikke forandret sig: Penge og betalinger bygger på tillid.

Banker vil heller ikke være de samme i fremtiden som i dag. Og jeg er sådan set ligeglad med, hvordan en bank ser ud – helt konkret. Og den behøver slet ikke at ligne et græsk tempel.

Men den funktion, bankerne udfører, vil der altid være brug for.

Og det, jeg kerer mig om, er, at bankvirksomheden er underlagt solid regulering. Så borgerne kan være trygge.

Derfor har jeg også svært ved at forestille mig, at der ikke er brug for en nationalbank i fremtiden.

* * *

Mit håb er, at når Nationalbanken om 100 år kan fejre jubilæum igen, så vil vores oldebørn og tipoldebørn leve i et samfund, der er endnu rigere og med endnu flere muligheder, end vi har i dag.

Hvad kræver det?

Ja, det kræver helt grundlæggende, at vi er bevidste om, hvad vores velstand er groet af.

Danmark er et lille land. Vi har ikke store forekomster af råstoffer.

Vores rigdom er skabt af de muligheder, som verden byder. Gennem international handel. Frie kapitalbevægelser. Inspiration udefra.

Men det er ingen selvfølge, at døren mod verden er åben. I disse år er der ønsker om at smække døren i.

Nogle vil lukke af for samhandel. Ned for samarbejde. Væk fra udsyn.

Det er ikke til et lille lands fordel. Det er aldrig til Danmarks fordel.

De sidste 200 år er vi blevet langt mere velstående. I dag er vi 17 gange så rige som for 200 år siden – målt på realløn.

Vores muligheder er større. Alt sammen, fordi vi er et åbent land.

Danmark er nok omgivet af vand men er ikke en ø, som eksisterer afsondret fra omverdenen.

Og ligesom vi skal skønne på de muligheder, verden giver os. Så må vi også være bevidste om, at den stabilitet i pengevæsenet, som vi måske betragter som en naturlov, på ingen måde er naturgiven.

Vi lever i en tid, hvor fake news og mistillid flourerer.

Derfor er det blandt fremtidens vigtigste opgaver at værne om Nationalbankens troværdighed. Det kræver fortsat politisk vilje.

For hvem er de største tabere, hvis verden lukker sig? Hvis stabiliteten går fløjten? Hvis tilliden halter?

Det er helt almindelige mennesker, som ikke længere kan stole på værdien af de penge, de selv har tjent.

Derfor er det Nationalbankens opgave at være evigt bekymret. Også i lyse tider – særligt i lyse tider – for det er her, vi skal ruste os til de dage, hvor mørke skyer trækker op.

Tryghed om borgernes penge. Det er vores stræben gennem 200 år. Fra Napoleonskrigene til i dag.

I den forstand er Danmarks Nationalbank hele Danmarks bank.

Tak, fordi I vil fejre 200-årsjubilæet med os. Vi skal sammen stå vagt om åbenhed. Om tillid. Om sikkerhed og stabilitet.

Tak for ordet.